

Archeologienota Oudenaarde Markt 24

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

19-9-2017

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag te Oudenaarde Markt 24, gelegen binnen een vastgestelde archeologische zone en waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het terrein bevindt zich in het centrum van Oudenaarde en is gelegen tussen de Markt in het noorden en de Burgscheldestraat in het zuiden. Het langwerpige plangebied heeft een oppervlakte van 314m². De site bestaat uit een huis aan de zijde van de Markt, met daarachter een achterbouw, een tuintje en een garage. De geplande werken hebben vooral betrekking op het zuidelijke deel van het plangebied: de bestaande achterbouw wordt afgebroken en vervangen door enkele nieuwe gebouwen en een groenzone, de tuin wordt omgevormd tot parkeerzone en de garage wordt afgebroken en vervangen door een kleinere autostaanplaats en een doorgang. Het terrein kent een sterke microtopografie, waarbij het huidige maaiveld aan de Marktzijde ca. 1,75m hoger ligt dan het niveau aan de Burgscheldestraat. Momenteel wordt dit niveau trapsgewijs overbrugd, in het nieuwe ontwerp wordt dit opgelost door een geleidelijke helling richting het noorden. Om dit te bekomen zal er in het zuiden worden afgegraven, in het noorden wordt er na de afbraak opgehoogd. De diepste uitgraving situeert zich op het raakpunt van de huidige tuin met de garage en bedraagt zo'n 80cm onder maaiveld.

Minstens sinds de 13de eeuw is er onafgebroken bebouwing aanwezig op het noordelijke deel van het terrein, getuige daarvan is de nog bestaande kelder in Doornikse kalksteen. Het zuidelijke deel was minder/niet bebouwd en vermoedelijk in gebruik als tuinzone langsheen de Burgschelde. In de omgeving van de Markt zijn diverse panden gekend die eveneens hun oorsprong hebben in de 13de eeuw. De ligging in de stadskern, de lange geschiedenis van het pand en de weinig diepgaande verstoringen die tot vandaag hebben plaatsgevonden in de zuidelijk zone zorgen ervoor dat het plangebied een zeer hoge archeologische waarde heeft. De ligging nabij de oudste bewoningskern rond de Sint-Walburgakerk en tussen de Markt en de in de 11de eeuw gegraven Burgschelde betekenen dat dit terrein unieke sporen kan herbergen die teruggaan tot de vroegste geschiedenis van de stad. De weinige vondsten tot nog toe uit de vroegstedelijke periode maken duidelijk dat hoe fragmentarisch ook, elke registratie van deze oudste getuigen heel belangrijk is voor de reconstructie van de oorsprong en de vroegste ontwikkelingen van de stadswording van Oudenaarde.

Teneinde de impact van de geplande werken na te gaan en te bepalen op welke diepte een archeologisch niveau aanwezig zou kunnen zijn, werden op het terrein 2 controleboringen uitgevoerd in de tuinzone. Bij de boring op het raakpunt van de garage met de tuin kon een eerste archeologisch niveau herkend worden op een diepte van 1,20m onder maaiveld. Meer naar de achterbouw op werd de boring op 95cm onder maaiveld gestaakt wegens het voorkomen van grote puinbrokken. Afgaande op deze controleboringen is de kans klein, maar niet onbestaande dat de werken gepaard gaan met het vernielen van archeologisch bodemarchief. Voornamelijk bij de uitbraak van de funderingen van de achterbouw en de werken in/aan de bestaande waterput kunnen eventuele

oudere resten vernield worden. Door de aard van de werken en de eerder beperkte impact in de bodem zijn een verder vooronderzoek, bijvoorbeeld door middel van proefputten, of een opgraving niet wenselijk: deze methodes zullen een te grote vernieling van het archeologisch erfgoed met zich meebrengen, groter dan de verstoring die veroorzaakt wordt door de werken. Bovendien kunnen met een vooronderzoek niet die locaties onderzocht worden waar de werken met de grootste impact zullen plaatsvinden (bvb. uitbraak funderingen, werken aan de waterput). Aangezien de locatie een bijzonder hoge archeologische waarde heeft, wordt voorgesteld om alle werken die ingrijpen in de bodem te laten opvolgen door een archeoloog onder de vorm van een werfbegeleiding. Dit betekent dat een archeoloog aanwezig is bij de graafwerken en bij de uitbraak van funderingen en vloerplaten onder het huidige maaiveld, en dat hij/zij er voor zorgt dat er geen archeologische resten ongedocumenteerd worden weggegraven. Gezien de aanwezigheid van de 13de-eeuwse kelder en de 11de-eeuwse Burgschelde is er een mogelijkheid dat er eeuwenoude achtererfstructuren of oeverinfrastructuur bewaard zijn onder de huidige achterbouw en in de tuinoen en de garage. Er moet vermeden worden dat deze worden weggegraven bij de opbraak van de funderingen. Indien dit niet kan, dan moeten de archeologische sporen die vernield zullen worden, worden opgegraven, inclusief een buffer van 30cm. De verdere specificaties voor deze werfbegeleiding worden hieronder beschreven.

2. Afbakening

Overall waar er in het kader van de afbraakwerken of bij de nieuwbouwwerken bodemingrepen (= ingrepen onder het huidige maaiveld) zijn, moeten deze gebeuren onder begeleiding van een archeoloog. Dit betekent onder meer dat bij het opbreken van de funderingen, vloeren en nutsleidingen van de achterbouw en de garage, bij de graafwerken voor het aanleggen van de nutsleidingen en het talud en bij de werken aan de waterput een archeoloog aanwezig is.

3. Vraagstelling

De vraagstelling bestaat er voornamelijk uit om na te gaan of er archeologische sporen aanwezig zijn op het terrein, en of deze verband houden met het huidige gebouw, de 13de-eeuwse voorloper, of eventuele vroegere tijdsperiodes, en hoe deze bijdragen tot een betere kennis van de evolutie van het stadsdeel tussen de huidige markt en de vroegere Burgschelde.

4. Plan van aanpak

Er wordt geopteerd voor een werfbegeleiding en niet voor een volwaardige opgraving omdat deze laatste niet mogelijk is door de technische uitvoeringswijze van de geplande bodemingreep. Het is onmogelijk om uitbraak van funderingen en vloerplaten, werken aan een waterput en taludering vooraf te gaan onderzoeken.

De begeleiding wordt uitgevoerd door 1 archeoloog per deellocatie waar bodemingrepen gebeuren. Zijn er bvb. tegelijkertijd bodemingrepen op 2 locaties, dan worden er 2 archeologen ingeschakeld enz. Het is van belang dat de uitbraak- en graafwerken omzichtig gebeuren en volgens de richtlijnen van de archeoloog; deze richtlijnen mogen evenwel niet in strijd zijn met de bouwplannen en moeten gebeuren met respect voor de vooraf gemaakte afspraken tussen bouwheer, architect, aannemer afbraakwerken/grondwerken en de erkende archeoloog onder wiens verantwoordelijkheid de werfbegeleiding wordt uitgevoerd. De werken mogen zowel machinaal als manueel worden uitgevoerd, zolang ze maar in overeenstemming zijn met de richtlijnen van de archeoloog, en op voorwaarde dat een keuze voor één van deze methodes niet betekent dat er niet fijn genoeg kan gewerkt worden waardoor archeologische sporen ongedocumenteerd worden weggegraven.

Indien er archeologische sporen of structuren worden aangetroffen bij de werfbegeleiding, dan worden de werken op deellocatie tijdelijk stilgelegd zodat deze sporen kunnen opgegraven worden. De aannemer grondwerken/afbraakwerken kan geen aanspraak maken op een vergoeding ten gevolge van deze stilstand, die rekening houdend met de beperkte omvang van de ingrepen slechts beperkt zal zijn (doorgaans enkele uren). Indien de archeologische sporen doorlopen onder de maximale verstoringsdiepte, dan worden deze onderzocht tot op een diepte van maximaal 30cm onder deze verstoringsdiepte. Een buffer van 30cm wordt algemeen beschouwd als een voldoende buffer om verdere degradatie te vermijden. Eventueel nog aanwezige sporen worden afgedekt met een waterdoorlatende geotextiel waarop zuiver zand wordt aangebracht. Uitbreidingen van de oppervlakte ten behoeve van louter het archeologische onderzoek zijn niet toegelaten; buiten de zones die verstoord worden door de werken primeert het behoud *in situ*.

De werfbegeleiding betracht steeds zo maximaal mogelijk de technieken van een archeologische opgraving te benaderen. Echter een aantal aspecten zullen waarschijnlijk niet of slechts in beperkte mate kunnen gebeuren omwille van de specifieke werfomstandigheden:

- het aanleggen van een meetsysteem: er zal enkel een plaatselijk meetsysteem kunnen aangelegd worden, ter hoogte van elke deellocatie waar bodemingrepen gebeuren. De opmetingen gebeuren zoveel als mogelijk met Total Station;
- het aanleggen van opgravingsvlakken en het registreren van putwandprofielen: dit zal bemoeilijk worden door de specifieke aarde van de werken (vb. schuin talud, opbraak funderingen);
- het uitvoeren van aardkundig onderzoek en het aanleggen van referentieprofielen: dit zal bemoeilijk worden door de specifieke aarde van de werken, daarnaast is de verwachting dat de werken niet zo diep gaan als de aardkundige lagen.

5. Criteria niet uitvoeren onderzoekshandelingen.

Het onderzoek moet niet uitgevoerd worden indien de werken waarop deze nota betrekking heeft niet zullen doorgaan.

6. Schatting tijdsduur (indicatief)

De tijdsduur voor de werfbegeleiding is afhankelijk van de voortgang van de opbraak- en graafwerken. Zodra deze werken zijn beëindigd, is er geen aanwezigheid van een archeoloog meer nodig. Wel dient er na de werfbegeleiding voldoende tijd voorzien te worden voor de opmaak van een rapport, conform de Code van Goede Praktijk.

7. Kostenraming op basis van de geraamde tijdsduur (excl. BTW, indicatief)

Per dag opbraak- en graafwerken moet per deellocatie 1 werkdag voorzien worden voor 1 archeoloog. Voor de verwerking wordt de helft van de totale tijd voor de begeleiding voorzien, met een minimum van 3 werkdagen. Voor conservatie en natuurwetenschappelijk onderzoek moet een bedrag gereserveerd worden dat 10% bedraagt van de uiteindelijke kostprijs van het veldwerk en de verwerking.

Er wordt geadviseerd om voor de inzet van de archeoloog een dagprijs in regie te voorzien.

8. Gewenste competenties

Het team moet bestaan uit minstens 1 archeoloog, met minstens 200 werkdagen ervaring met onderzoek op middeleeuwse stadskernsites. Deze persoon moet ervaring hebben met het uitvoeren van werfbegeleidingen en moet op een constructieve manier kunnen overleggen met diverse betrokken partijen.

9. Bewaring archeologisch ensemble

Gedurende het onderzoek worden de vondsten als geheel bewaard in een veilige, droge en klimaatsgeschikte omgeving. Na afronding van het onderzoek wordt het archeologisch ensemble overgedragen aan de eigenaar.